

TÜRKİYE'DE ELEKTRİK ENERJİSİ GELİŞİMİNİN KISA TARİHÇESİ ve GENEL ÜRETİM BİLGİLERİ

Kullanım kolaylığı, istenildiği anda diğer enerji türlerine dönüştürülebilmesi günlük hayattaki yaygınlığıyla, bugün elektrik enerjisi tüketimi ülkelerin gelişmişlik düzeyinin en önemli göstergelerinden biridir.

19. Yüzyılın sonlarında bulunup öncelikle aydınlatmaya dönük olarak insanlığın kullanımına sunulan elektrik enerjisini elde etmek için artan gereksinim sonucunda birincil kaynakların yanı sıra yeni ve yenilenebilir kaynaklar, rüzgâr, güneş, biyokütle ve benzeri kaynakların da değerlendirilmesine başlanmıştır.

Elektrik enerjisi ilk defa **1878** yılında günlük hayatta kullanılmaya başlamış, İlk elektrik santrali **1882'** de Londra'da hizmete girmiştir. Ülkemizde ilk elektrik üretimi, **1902** yılında **Tarsus**'ta tesis edilen **2 kW** gücündeki küçük bir su türbini ile gerçekleşmiştir. İlk büyük santral ise **1913** yılında İstanbul **Silahtarğa**'da kurulan **15 MW** güce sahip termik santral olmuştur.

İstiklal Savaşı'nın sona ermesi ile 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar kurulu güç **33 MW** iken bugün 1228 kat artarak **40.519 MW**'a ulaşmıştır.1923 yılında **45 milyon kWh** olan üretimimiz ise 3904 kat artarak bugün **175,69 milyar kWh**'a ulaşmıştır.

1935 yılına gelindiğinde, Etibank, Maden Tetkik ve Arama (MTA), Elektrik İşleri Etüt İdaresi (EİEİ) kurulmuş, daha sonra İller Bankası ve Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlükleri devreye girmiştir. Bu tarihte kurulu güç 126,2 MW, üretim 213 milyon kWh, elektrikleştirilmiş il merkezi sayısı da 43 dür.

1948 yılında Çatalağzı Termik Santrali devreye girmiş ve 1952 yılında 154 kV'luk bir iletim hattı ile İstanbul'a elektrik takviyesi yapılmıştır.

Üretim aşamasındaki gelişmeler iletim aşamasında da gerçekleştirilmiş ülkemiz bir baştan bir başa ulusal iletim ağı ile bağlanmış, bu hatlar da değişik güç ve tipte binlerce trafo ile donatılmıştır.

1950'li yıllarda Devlet ve özel sektör eliyle santraller yapılmaya ve işletilmeye başlanmıştır. Bunlar İmtiyazlı şirket olarak kurulan Adana ve İçel yöresine elektrik veren Çukurova Elektrik A.Ş. (ÇEAŞ) ile Antalya yöresine elektrik veren Kepez Elektrik A.Ş.'dir. 1950 yılının başında kurulu gücümüz 407,8 MW'a, üretimimiz 789,5 milyon kW'a ulaşmıştır.

1970 Yılına gelindiğinde; artan üretim, dağıtım ve tüketim miktarı ve hizmetin yaygınlaşması, kurumsal bir yapıyı zorunlu kılmış ve **1312 Sayılı Yasa** ile **TEK (TÜRKİYE ELEKTRİK KURUMU)** kurulmuştur. Böylelikle, Belediyeler ve İller Bankası dışında bütünlük sağlanmıştır. Bu tarihte de kurulu gücümüz **2234,9 MW**, üretimimiz **8,6 milyar kWh** seviyelerine yükselmiştir.

1970–1980 tarihleri arasındaki yıllarda, Dünya'daki enerji krizinden Türkiye'de etkilenmiş, termik santrallerin yakıtlarının, çoğunlukla dışa bağımlı olmasından arz ve

talep dengesi bozulmuş, dolayısıyla zorunlu enerji kısıtlamalarına başvurulmuştur. Bütün bu olumsuzluğa karşın, Türkiye kurulu gücü 1980 yılında 5118,7 MW, üretimi de 23,3 milyar kWh değerlerine ulaşmıştır.

1982 yılında Belediyeler ve Birliklerin ellerindeki elektrik tesisleri 2705 Sayılı Yasa gereğince TEK'e devredilmiş, bundan böyle tüm satışların, köy satışları da dâhil olmak üzere TEK tarafından yapılması sağlanmıştır. Bu tarihte kurulu gücümüz 6638,6 MW, üretimimiz 26,6 milyar kWh olarak gerçekleşmiştir.

1984 yılında 3096 Sayılı Yasa yürürlüğe konularak enerji sektöründeki TEK tekeli kaldırılmış, gerekli izinler alınarak kurulacak özel sektör şirketlerine de enerji üretimi, iletimi ve dağıtımı konusunda olanaklar sağlanmıştır. Ayrıca yine bu yılda TEK'in hukuki bünyesi, organları ve yapısı düzenlenerek bir Kamu İktisadi Kuruluşu hüviyetine kavuşması sağlanmıştır.

1988–1992 yıllarında, elektrik sektöründe kendi yasal görev bölgesi içinde elektrik üretimi, iletimi, dağıtımı ve ticaretini yapmak üzere 10 kadar sermaye şirketi görevlendirilmiştir. Aynı zamanda imtiyazlı şirketlerden olan ÇEAŞ ve KEPEZ A.Ş.'lerine de kendi görev bölgelerinde elektrik üretim, dağıtım ve ticaretini yapma görevi verilmiştir.

Türkiye Elektrik Kurumu, kuruluşundan 23 yıl sonra çıkarılan 13.8.1993 gün ve 513 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile ilgisi devam etmek üzere özelleştirme kapsamına alınmıştır. Bu düzenlemenin bir devamı olarak da Bakanlar Kurulunun 93/4789 Sayılı Kararı ile Kurum." Türkiye Elektrik Üretim İletim A.Ş." (TEAŞ) ve " Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş." (TEDAŞ) adı altında iki ayrı İktisadi Devlet Teşekkülüne ayrılmıştır.

Enerji sektörünün yeniden yapılanmasına yönelik olarak **3 Mart 2001** tarihli Resmi Gazetede yayınlanan **4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu** ile elektriğin yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve çevreye uyumlu bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması için, rekabet ortamında özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterebilecek, mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması ve bu piyasada bağımsız bir düzenleme ve denetimin sağlanması amaçlanmıştır.

Bu kanun, elektrik üretimi, iletimi, dağıtımı, toptan satışı ve perakende satışı, perakende satış hizmeti, ithalat ve ihracatı ile bu faaliyetlerle ilişkili tüm gerçek ve tüzel kişilerin hak ve yükümlülüklerini, Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumunun kurulması ile çalışma usul ve esaslarını ve elektrik üretim ve dağıtım varlıklarının özelleştirilmesinde izlenecek usulü kapsamaktadır.

Bakanlar Kurulu'nun Resmi Gazetede yayınlanan 05.02.2001 tarih ve 2001/2026 sayılı kararı ile TEAŞ; Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi (TEİAŞ), Elektrik Üretim Anonim Şirketi (EÜAŞ) ve Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi (TETAŞ) olacak şekilde üç ayrı İktisadi Devlet Teşekkülü olarak yeniden teşkilatlandırılması kararlaştırılmıştır.

Bu karar doğrultusunda, TEİAŞ elektrik enerjisi iletimi, EÜAŞ üretimi ve TETAŞ da toptan satışı konusunda faaliyet yürütecek şekilde yapılandırılmıştır.

Biz burada elektrik enerjisi üretimi ile ilgili genel bir bilgi aktarmaya çalışacağız. Yukarıda belirtildiği üzere Ülkemizde elektrik enerjisi üretiminin başlangıcı 1902 olmakla birlikte genel olarak **1312 Sayılı Yasa** ile kurulan Türkiye Elektrik Kurumu'nun kuruluş tarihi 1970 ve sonrası ile ilgili istatistikî değerleri sunacağız.

Slâyтта görüldüğü üzere 1970 yılından 2006 yılı sonunda kadar:

Kurulu güç : **2.234 MW**'tan **40.519 MW**'a,

Üretim ise : **8,62 milyar kWh**'den **176,69 milyar kWh** değerine ulaşmıştır.

Sırası ile diğer slâytlarda bu değerlerin kuruluşlara ve kaynaklara göre dağılımları da görülmektedir. Ayrıca 2002 – 2006 yılları arasında kurulu güç, üretim ve artış oranları da görülmektedir.

Termik Santrallerimiz ve Müdürlüklerimizin Türkiye Haritası üzerinde görünümü verilmektedir. Şu anda görülen slâydımızda EÜAŞ ve Bağlı ortaklık santralleri 2006 üretim bilgileri bulunmaktadır.

Yine harita üzerinde Hidroelektrik Santral İşletme Müdürlüklerimiz görülmektedir. 2006 yılı sonu itibarıyla 109 adedi EÜAŞ'a ait olmak üzere 142 hidroelektrik santral işletmeye alınmış olup bu miktar Türkiye hidroelektrik potansiyelinin % 35'ine isabet etmektedir.

Sonuç olarak Türkiye elektrik üretiminin kısa geçmişi ve bu günkü durumuna değindikten sonra, yaşam düzeyini doğrudan etkileyen elektrik enerjisi üretimi kalitesinin yükseltilmesi, fiyatının düşürülmesi ve çevresel etkilerinin en alt düzeye indirilebilmesi açısından yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının işletmeye alınması ile yerli kaynaklara öncelik verilmesi önem taşımaktadır. Yine önceki sunumlarda belirtildiği üzere enerjinin verimli kullanılması ve azami düzeyde tasarruf edilmesi yaşanılır bir dünya için gerekli görülmektedir.

Yararlanılan Kaynaklar:

- 1- www.euas.gov.tr İnternet sitesi
- 2- www.teias.gov.tr İnternet sitesi
- 3- İlgili Kuruluşların Yıllık Faaliyet Raporları